ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Յ Ա Ն Կ Ե Ր

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ, ԱՆՎԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ, ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ

ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ծանոթագրություններում բացատրված և առավել ծանոթ բառերը չեն մտնում բառարանի մեջ։ Թվով 9 բառի բացատրություն չկարողացանք գտնել, դրանք են՝ ազրնոց («ազր» բառից), աշարմաշար, դերդեա, թաղթըրամա, թարճաններ («թարճ» բառից), թօլլայ, յիշադ, ռօա, քօհրօզ։

Արաբերեն և պարսկերեն բազմաթիվ բառեր, որոնք գործածողներն անմիջականորեն վերցրել են թուրքերենից, նշեցինք որպես թուրքերեն։

Գործածված են հետևյալ համառոտագրությունները՝ արբ.—արաբերեն, թրք.—թուրքերեն, լատ.—լատիներեն, հուն.—հունարեն, պրսկ.—պարսկերեն, ֆր.—ֆրանսերեն։

Էդաբսզ—*թրք.* edepsiz—*անամոթ, անբարոյական, անբարեկիրթ*

Ալաճա—*թրք.* alaca—*գույնզգույն, խայտաբղետ*

Ալավլամիշ էղնել—*թրք.* alevlenmek—*բոցավառվել, վառվել*

Ալաֆ—*արբ.* alaf—*կենդանիների կեր*

Ալչախ—*թրք.* alçak—*անարգ, ստոր, արհամարհված*

Ախտար—*թրք.* aktar—*մանրածախ առևտրական*

Ահուզար—*պրսկ.* ah u zar—*ողբ*

Ամր *(նաև էմր)*—*թրք.* emr=emir—*հրաման, հրամանագիր, կարգադրություն*

Այար—*թրք.* ayar—*թամր*

Ամելդար—*թրք.* ameldar—*կառավարիչ*

Աշչի—*թրք.* aşçı—*խոհարար*

Աշչի բաշի—*թրք.* aşçıbaşı—*գլխավոր խոհարար, խոհարարապետ*

Աջալ—*թրք.* ecel—*օրհաս, վախճան, վերջ, մահ*

Առնաուդ—*թրք.* arnavut—*ալբանացի*

Ասի—*թրք.* asi—*ապստամբ, խռովարար, ըմբոստ*

Ասպապ—*թրք.* espap—*հագուստ*

Ասքյար—*թրք.* asker—*զինվոր, զորք, բանակ*

Ադիլ—*թրք.* adıl—*արդար*

Արզ—*թրք.* arz—*առաջարկ, խնդրանք, զեկույց*

Արխ—*թրք.* ark—*առու*

Բադան—*թրք.* beden—*հրացանի փող*

Բազազ *(պէզզազ)*—*թրք.* bezzaz—*կտավ վաճառող*

Բայրաղ *(նաև պայրախ)*—*թրք.* bayrak—*դրոշ*

Բենդ—*թրք.* bent—*ամբարտակ, ջրբանդ*

Բաշխա—*թրք.* başka—*ուրիշ, բացի*

[illegible]—*թրք.* [illegible]—*խաշ պատրաստող և վաճառող*

Բէյզադա—*թրք.* beyzade—*բեգի տղա*

Բինա—*թրք.* bina—*շինություն, շենք, կառուցվածք*

Բիրդան—*թրք.* birdenbire—*հանկարծ*

Պրինծ—*ֆր.* prince—*իշխան*

Բոլուգ—*թրք.* bölük—*մաս, խումբ, վաշտ (զին.)*

Գափուջի *(նաև ղափուջի)*—*թրք.* kapıcı—*դռնապան, շվեցար (նաև պաշտոն է)*

Գեսգիշ արին—*ենթադրում ենք թրք.* yigiş—*ժողով, հավաքույթ բառն է*

Գուլուլա—*թրք.* [illegible]—*զնգակ, ական*

Գուգում—*թրք.* gügüm—*պղնձյա սափոր (ջրի համար)*

Գունդ—*ֆր.* comte—*կոմս*

Գոմրուկչի—*թրք.* gümrükçü—*մաքս առնող*

Դամադ—*թրք.* damat—*փեսա*

Դարագաջ—*թրք.* daragacı—*կախաղան*

Դէլյալ—*թրք.* delail=delil—*միջնորդ, մունետիկ*

Դուփիշ—*թրք.* teftiş—*քննություն*

Դամղա—*թրք.* damga—*դրոշմ, խարան, դաղ*

Դարգահ—*թրք.* dergâh—*պալատ*

Դամղալամիշ անել—*թրք.* damgalamak—*դրոշմել, կնքել, խար*

Դաւթար—*(նաև աէֆտէր) թրք.* defter—*մատյան*

Դիվան—*թրք.* divan—*ատյան, դատարան, դատաստան*

Դիզտար — պրսկ. dezdar — բերդապահ
Դովլաթ — թրք. devlet — հարստություն
Դուզդաղ — տես տուտսախ
Դոնանմա (նաև տօնանմա) թրք. donanma — հրավառություն
Դօնմէշ (նաև տօնմիշ) թրք. dönmek — ետ դառնալ

Եաղի — թրք. yagı — թշնամի
Եանըղը — թրք. yanık — հրդեհ
Եայլա=եայլամիշ — թրք. yaylâ — յայլա, ամառային արոտավայր լեռներում, ամառանոց
Եասաղ — թրք. yasak — արգելք
Եարալը — թրք. yaralı — վիրավոր, վիրավորված
Եէտէկ — թրք. yedek — երասան, սանձ
Եէրիշ — թրք. yarış — մենամարտ, մրցում, մրցավազք, դրոհ, հարձակում
Ենիչերի — թրք. yeniçeri — յանիչարի — զորքի տեսակ (քրիստոնյա երեխաներից կազմված)
Ենիչէրի աղասի — թրք. eniçeri ağası — ենիչերիների պետ

Զահիր — թրք. zahir — օգնական, օգնություն ցույց տվող
Զապուն — պրսկ. zebun — նիհար, թույլ, արկար, անզոր
Զարար — թրք. zarar — վնաս
Զնդան — թրք. zından — բանդ
Զինջապ — պրսկ. sincab — գորշ կույն

Էլ — թրք. el — ցեղ, ժողովուրդ
Էլչի — (նաև ելչի) — թրք. elçi — դեսպան
Էսնաֆ — թրք. esnaf — արհեստավոր, վարպետ, համքարություն
Էմին — թրք. emin — պետ, վարիչ

Ըխտիար — թրք. ihtiyar — ծեր, պառավ
Ըռազին — թրք. rezin — ամուր
Ըռուշվաթ — թրք. ruşvet — կաշառք
Ըսպահի — տես սպահի
Ըրղատ — (նաև երգատ) — հուն. ἐργάτης — բանվոր

Թաբաղ — թրք. tabak — ափսե, թաս, սկուտեղ
Թաքըմ — թրք. takım — խումբ, ամբողջություն, կոմպլեկտ (լրակազմ)
Թամիրխանէ — թրք. tamırhane — վերանորոգման արհեստանոց
Թային — թրք. tayin — բաժին, ռոճիկ (պարենով վճարված)
Թաշ — թրք. taş — քար
Թապուր (նաև դապուր) — թրք. tabur — զորամաս
Թավլէ — պրսկ. tavile — ախոռ

Թէհրիր — թրք. tahrır — ցուցակագրում, հաշվեհամար, մարդահամար
Թավուխ — թրք. tavuk — հավ
Թուֆանկ — թրք. tüfenk — հրացան
Թուֆանկչի — թրք. tüfenkci — հրացանագործ, զինագործ
Թօյ — թրք. toy — հարսանիք, խնճույք

Իբրիղ — արբ. ibrık — ջրի պղնձյա աման, սափոր
Իմամ — թրք. imam — իմամ
Իմարաթ — թրք. imaret — բարեգործական հիմնարկություն՝ մզկիթների կից
Իմտատի սաֆարիա — թրք. imdadı seferiye — հարկի տեսակ է
Իսկէլէ — թրք. iskele — կամրջակ, նավահանգիստ

Լաղըմ — թրք. lâgım — ականափոս
Լաշ — թրք. leş — դիակ
Լաշքար — պրսկ. laşhkar — բանակ, զորամաս
Լիման — թրք. liman — ծովածոց, նավահանգիստ

Խազազ — թրք. kazaz — մետաքսի առևտրական
Խալաթ — (նաև ղալաթ) — թրք. halet — իրողություն, դեպք
Խալլասեց — թրք. helas — ազատություն, ազատվել
Խան — թրք. han — իջևան
Խանդակ — թրք. hendek — խրամատ, փոս,
Խանթար — թրք. kantar — կշեռք, նաև ծանրության չափ է
Խասսապ — (նաև ղասաբ) — թրք. kasab — մսագործ
Խարաջ — թրք. haraç — հարկ, քրիստոնյաների գլխ. ծառայության փոխարեն
Խարիպ (նաև ղարիբ) — թրք. garip — պանդուխտ
Խարջ — թրք. harc=harç — ծախս
Խիլայեց — արբ. khila — զգեստավորում՝ պաշտոնին համապատասխան
Խաֆաս (նաև ղաֆաս) — թրք. kafes — վանդակ
Խլաթեաց — արբ. khalita — շողոքորթել
Խունքեար (նաև խոնդքար) — թրք. hünkâr — օսմանյան սուլթանների ախտղոսր

Կաթիլ — թրք. katıle — էշելոն, խումբ, շարան (գլխ.)
Կըթլըղ — թրք. kıtlık — սով
Կոմս — լատ. comes — կոմս
Կուրմիշ — թրք kurmak — լարել, հետապնդել

Կումաշ—*թրք.* kumaS—*կերպաս*

Հայիւ—*թրք.* havıı—*անարդարություն, վրեժ*
Հավուզ—*թրք.* havuz—*ավազան*
Հափս—*թրք.* haps=hapıs—*բանտ*
Հաթթի շերիֆ—*թրք.* hatti serif—*սրբազան (նաև սուլթանի) հրամանագիր*
Հուրթանա *(նաև ֆոթնա)*—*թրք.* ıırtına—*փոթորիկ*
Հուքմ—*թրք.* hükm—*իշխանություն*
Հիսար *(նաև խսար)*—*արբ.* hissar—*պաշարել*
Հոխա—*թրք.* okka—*ծանրության և ծավալի չափ է*

Ղարբալ—*թրք.* gebele—*կապալ, պայմանագիր*
Ղազի—*թրք.* gazi—*ղազի—մոլ. հոգևորական տիտղոս է, հավատի համար պայքարող*
Ղազըխ—*թրք.* kazık—*ցից*
Ղաթլիամ—*թրք.* ketliam—*ջարդ, կոտորած*
Ղալա—*թրք.* kale—*բերդ*
Ղադի—*թրք.* kadı—*դատավոր*
Ղարար—*թրք.* karar—*որոշում, չափ է*
Ղարկուշար—*թրք.* garketmek—*սուզվել, խորասուզվել*
Ղափանմախ—*թրք.* kapanmak—*փակվել*
Ղափու—*թրք.* kapı—*դուռ*
Ղզլբաշ—*թրք.* kızılbaŞ—*կարմիր գլուխ (Սեֆյան զինվորները)*
Ղշլայեց—*թրք.* kıŞlamak—*ձմեռել*
Ղշլախ—*թրք.* kıslak—*ձմեռանոց, ձմեռային արոտավայր*
Ղուլ—*թրք.* kul—*ծառա, զինվորներ ստրուկներից*
Ղույումջի—*թրք.* kuyunıcıı—*ոսկերիչ*
Ղուլա—*թրք.* kule—*աշտարակ*
Ղոշուն—*թրք.* koŞuın—*զորք, բանակ*

Ճամ—*թրք.* caın—*ապակի*
Ճամէքան—*թրք.* camekan—*ջերմոց, հանդերձարան*
Ճամի *(նաև ջամի)* *թրք.* cami—*մզկիթ*
Ճամճի—*թրք.* camcı—*ապակեգործ, ապակեվաճառ*

Մադան—*թրք.* maden=madan—*հանք, հանածո, մետաղ*
Մաթարիս—*արբ.* matarıo—*խրամատ փորել, խրամատավորվել*
Մախքա—*արբ.* mukataa—*հարկի տեսակ է*
Մանզուլ—*արբ.* nazil—*իջեցնել (նաև իշխանությունից հրաժարեցնել)*
Մանկալ—*թրք.* mangal—*կրակարան*
Մանսուպ—*թրք.* mansıp—*պաշտոն, աստիճան է*
Մահսուպ—*արբ.* mahsub—*հաշվառու*
Մարաջախտ—*ֆր.* maréchal—*մարշալ*

Մեյխանաճի—*թրք.* meyhanecı—*գինեվաճառ, օղեվաճառ*
Մեդրեսե—*թրք.* medrese—*հոգևոր դպրոց*
Մերեմեթ—*թրք.* meramet—*վերանորոգում, վերանորոգություն*
Մուսալլի—*արբ.* musellah—*զինված, զինվոր կամ* musalahamuslih—*հաշտարար*
Մուսաֆիր—*թրք.* mısafir—*հյուր*
Մուֆթի—*թրք.* müftı—*մուֆտի—պաշտոն է*
Միրզա—*թրք.* mırze—*տիտղոս է*
Մոհթասբ—*արբ.* mohteslb—*շուկայի վերահսկիչ, անպարտաճանաչ*
Մոհուր—*թրք.* muhür=mühr—*կնիք, դրոշմակ*
Մեյդան—*թրք.* meydan—*հրապարակ*

Նազըր—*թրք.* nazır—*կառավարիչ, հսկիչ*
Նայիպ—*թրք.* naip—*տեղակալ, երկրորդ կարգի հոգևոր դատավոր*
Նոկէր—*պրսկ.* novkar—*ծառա*

Շահզադա—*թրք.* Şahzade—*շահի զավակ*
Շամաթա—*թրք.* Şamata—*աղմուկ*
Շառ—*թրք.* [illegible]—*չարություն, թշնամանք*
Շէնլիկ *թրք.* Şenlik—*ուրախություն, հանդես, հայերեն «շէնք» բառից)*
Շիշա—SiŞe—*շիշ*

Ուլամա—*արբ.* ulema *(եզ.* âlım)—*իմաստուններ, գիտնականներ*
Ուլուս—*թրք.* ulııs—*ցեղ*
Ուլուֆա—*թրք.* ulûfe—*ռոճիկ*
Չայիր—*թրք.* [illegible]—*մարգագետին*
Չադըր—*թրք.* [illegible]—*վրան*
Չարչուպա—*պրսկ.* çahar çubc—*պատուհանի շրջանակ*
Չարշըն (չարշու)—*թրք.* çarsı—*շուկա*
Չարդախ—*թրք.* çardak—*շվաքարան, ծածկ*
Չըրաղ—*թրք.* çırak—*ծառա, աշակերտ, սան*

Բեզըրկան—*պրսկ.* bezirgan—*վաճառական*
Պապուչչի—*թրք.* pabuççi—*մաշկակար, չուստ կարող*
Պասմա—*թրք.* basına—*տպած*
Պոյախանա—*թրք.* boyahane—*ներկատուն*
Պոյաջի—*թրք.* boyacı—*ներկարար*
Պուզաճի—*թրք.* bozacı—*կորեկաջուր շինող կամ վաճառող*
Պիչախչի—*թրք.* bıçakcı- *դանակագործ*
Պութուն—*թրք,* bütün—*ամբողջ, բոլոր*

Ջամուս—*թրք.* caınus—*գոմեշ*
Ջէպախանա—*թրք.* cepane=cephane—*վառոդի, փամփուշտի, ականի, պայթուցիկ նյութերի պահեստ*

Չէրգա — *թրք.* cerge — *շարք, կարգ*

Ռազիլ (*ռազիլություն*) — *պրսկ.* rezil — *խայտառակ*
Ռամ — *թրք.* ram — *ենթակա, հպատակ, խոնարհ, հլու*
Ռամազան — *թրք.* ramazan — *ամսի և մահմեդական տոնի անուն է*
Ռայա — *արբ.* raya — *հպատակ*
Ռզակ — *թրք.* erzak — *մթերք, պաշար*
Ռէ տը Ֆրանս — *ֆր.* roi de France — *Ֆրանսիայի թագավոր*
Ռէիս — *թրք.* reis — *պետ, գլուխ, նախագահ*

Սազլըխ — *թրք.* sazlık — *ծանծաղուտ*
Սաքաթ — (*նաև սապղար*) *թրք.* sakat — *հաշմանդամ, պակասավոր*
Սառաճի — *թրք.* saraç — *թամբագործ, լծասարքագործ*
Սարայ — *թրք.* saray — *պալատ*
Սարխօշ — *թրք.* sarhoş — *հարբած, գինովցած*
Սարասար (*դումաշ*) — *պրսկ.* sarasar — *գլխից-գլուխ, ծայրից ծայր, կերպասի այն տեսակը, որի մեջ համասար և ծայրեծայր անցնում են ոսկե թելերը*
Սարասքար — *թրք.* serasker — *գլխավոր հրամանատար, ռազմ. մինիստր*
Սարքար — *պրսկ.* sarkar — *գործերի կառավարիչ*
Սաֆար — *թրք.* sefer — *ճանապարհորդություն ուղևորություն, արշավանք*
Սէլ — *թրք.* sel — *սելավ, հեղեղ*
Սէյմէն — *թրք.* seyman — *թուրքական զորքի տեսակ է*
Սիթամ — *թրք.* sitem — *բռնություն, անարդարություն, ճնշում*
Սիլա (*նաև սլէհ*) — *թրք.* silâh — *զենք, հրացան*
Սինեշալ — *ֆր.* senechal — *ավագ դատավոր, հրամանատար ազատանու (ըստ Ն. Բյուզանդացու), պաշտոն է*
Սինօդ — *հուն.* σύνοδος — *հարակից, սահմանակից, սահման*
Սիր — *ֆր.* sire — *տեր*
Սպահի — *թրք.* sipahi — *հեծյալ զորք, ձիավոր*
Սոֆթա — *թրք.* softa — *հոգևորական դպրոցի (մեդրեսեի) ուսանող*
Սուրգուն — *թրք.* sürgün — *աքսոր*
Սուննաթ — *թրք.* sunnet — *թլփատություն*
Սուրաթ — *թրք.* surat=suret — *ընթացք*
Սուպաշի — *թրք.* subaşı — *ոստիկանապետ*
Սոխախ — *թրք.* sokak — *փողոց*

Վէքիլ — *թրք.* vekil — *փոխանորդ, լիազոր, ներկայացուցիչ, գործակալ, հավատարմատար*

Տաբախխանա — *թրք.* tabakhane — *կաշի թարախելու-մշակելու արհեստանոց*
Տառուն ձեզ — *թրք.* darı — *(կորեկ) բառից* darısı size — *նույնը քեզ կը մաղթեմ*
Տառուղայ — *թրք.* daruğa — *տես՝ սուպաշի*
Տատա — *թրք.* 1. dede — *ծերունի*, 2. dada — *մեծ վարպետ, փորձառու մարդ*
Տէկիրմէն — *թրք.* degirmen — *ջրաղաց*
Տիքիլի — *թրք.* dikili — *կանգնած, կանգնեցված*
Տիւտիւկ — *թրք.* düdük — *սուլիչ*
Տութսախ — *թրք.* tutsak — *բանտարկյալ, գերի*
Տուլպանտ — tulbent — *նուրբ փաթուսխա (կտոր) քրիստոնյաների տարբերանշանը*
Տուկ — *ֆր.* duc — *դուքս*
Տոլապ — *թրք.* dolap — *պատի պահարան, ջուր քաշելու անիվ*

Փաշալըխ — *թրք.* paşalık — *վարչական միավոր մարզ, երկրամաս*
Փարալամիշ անել — *թրք.* paralamak — *պոկոտել, կտոր-կտոր անել*
Փարթալ — *թրք.* paltar — *հագուստ*
Փեղամբար — *թրք.* peygamber — *մարգարե*
Փուդկաներ — *ռուս.* будка — *տնակ, կրպակ*

Քէսա — *թրք.* kese — *քսակ, փողի չափ է*
Քէսմա — *թրք.* kesme — *կտրվածք, կտրանք, հիվանդության անուն է*
Քէվշ — *թրք.* kovuş — *դահլիճ, սրահ*
Կիլա — *արբ.* kile — *հացահատիկի չափ է*
Քիւթիւրտի — *թրք.* kutfurdü — *աղմուկ*
Քուֆր — *թրք.* küfür — *հայհոյանք, անեծք*
Քօշկ — *թրք.* köşk — *տաղավար, հովանոց*

Օրդու — *թրք.* ordu — *բանակ*

Ֆախիր (*նաև ֆաքիր*) — *թրք.* fakır=fakr — *աղքատ, կարիքավոր, խեղճ, թշվառ*
Ֆէրման — *պրսկ.* ferman — *հրաման, հրամանագիր, հրովարտակ*
Ֆուխարա — *թրք.* fukara — *աղքատ, չքավոր*
Ֆշանկ — *թրք.* fişek — *փամփուշտ, պարկուճ*
Ֆրէր — *ֆր.* frère — *եղբայր։*